

ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 *

The Effect of Picture Completion Art Activities on the Creativity of the Second Year preschoolers

วาสนา ประจงหัตถ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ 2) เปรียบเทียบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ในแต่ละช่วงสัปดาห์ตลอดการทดลองและ 3) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ระหว่างเพศชายและเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 15 คน แยกออกเป็นเพศชาย 10 คน และเพศหญิง 5 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากประชากรของโรงเรียน อ.ย. ลิงค์ (ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) อำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์สำหรับเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 24 แผน สำหรับการทดลอง 8 สัปดาห์ และแบบสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 16 ข้อ ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยโดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.823 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออ หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.012) ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมและรายด้านมีการพัฒนาจากระดับต่ำก่อนการทดลองสู่ระดับปานกลางตลอดการทดลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความยืดหยุ่นพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความละเอียดลออ และด้านความคิดริเริ่ม ตามลำดับ 3) ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมของเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพศหญิงมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : กิจกรรมศิลปะต่อเติมภาพ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กอนุบาล

* เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่วิทยานิพนธ์แก่ผู้สนใจ

** นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
สถานที่ทำงาน : โรงเรียนอ.ย. ลิงค์ (ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ รศ.ดร.นิตยา ประพุดติกิจ

Abstract

The purposes of the research were to: 1) compare the creativity of the second year preschoolers before and after using picture completion art activities, 2) compare the creativity development of the second year preschoolers after using picture completion art activities during the eight week experiment, and 3) compare the creativity of male and female second year preschoolers after using picture completion art activities. The sample were fifteen 5-6 years old second year preschoolers, divided into ten males and five females, purposively sampled from O.H. Link School, Kang Krachan District, under the Office of Primary Educational Service Area 2 in the second semester of the academic year 2012. Instruments used were 24 plans of picture completion art activities for the eight week experiment and 16 items of creative behavior observation form, developed by the researcher with the reliability value of 0.823. Statistics used for data analysis were mean, standard deviation, t-test and Analysis of Covariance.

The results were as follows: 1) The overall creativity of the second year preschoolers and in each aspect, including originality, fluency, flexibility and elaboration after using picture completion art activities developed more than before at the level of 0.01. 2) The mean scores of creativity of the second year preschoolers overall and each aspect developed from low levels at the pre-test to the moderate levels through out the experiment. Considering each aspect, flexibility developed the most and the next aspects were fluency, elaboration and originality, respectively. 3) The overall creativity of the female second year preschoolers after using picture completion art activities developed significantly more than that of the males at the level of 0.01. Considering each aspect, it was found that originality, fluency, flexibility and elaboration of the female second year preschoolers developed significantly more than that of the males at the level of 0.05.

Key Words: picture completion art activity, creativity, preschooler

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของมนุษย์ที่รู้จักสร้างสรรค์ตนเองและสังคมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ได้อาศัยผลผลิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากแรงดลใจเกิดจากการคิดแก้ปัญหา และความตั้งใจที่จะปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ให้มีความสุขขึ้นผลผลิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ต้องอาศัยทั้งความคิดฝัน ความคิดจินตนาการบวกกับความอุตสาหะ พากเพียรหมั่นไม่ยอมเลิกล้มความคิดง่ายๆ จนสามารถคิดได้สำเร็จความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นทักษะทางปัญญาที่สำคัญของสมาชิกในสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ ฉะนั้นการพัฒนาคุณภาพของประชากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นใน

การพัฒนาประเทศ การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพประชากร ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่ครูใหญ่และนักเรียนณพระตำหนักจิตรลดารโหฐานความว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติทัศนคติค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ...” โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีลักษณะประการหนึ่ง คือ มีความคิดสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลกระทำการต่างๆ ได้ประสบผลสำเร็จแปลกใหม่และดีกว่าเดิม ในขณะที่ประเทศของเรากำลังพัฒนา ถ้าเรามีบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาชาติมากขึ้น (เยาวพา เดชะคุปต์, 2527: 243) ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งมีคุณภาพมากกว่าความสามารถด้านอื่นๆ และเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความก้าวหน้าของประเทศชาติ ประเทศใดก็ตามที่สามารถแสวงหา พัฒนาและดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชากรในประเทศชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากเท่าใดก็ยังมีโอกาสพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้มากขึ้นเท่านั้น (อารี พันธมณี, 2537:5)

ลักษณะที่โดดเด่นของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้นมิใช่อยู่หลายประการและที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ การมีความคิดริเริ่มเกิดขึ้นในสมองแล้วมีประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ สามารถนำความรู้และประดิษฐ์กรรมนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทุกๆ ด้าน โดยก่อให้เกิดการพัฒนา อันจะช่วยอำนวยความสะดวกและประโยชน์สุขในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น (Torrance, 1962: 17อ้างถึงใน อารี พันธมณี, 2537) บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงและสามารถนำความคิดสร้างสรรค์นั้นมาทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์อย่างมากมาย ล้วนแล้วแต่เป็น บุคคลที่มีความกล้าหาญอดทน และยืนหยัดในความคิด เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะกลายเป็นผู้นำของสังคม สามารถนำความคิดสร้างสรรค์ของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และนำสันติสุขมาให้แก่มนุษยชาติได้อย่างเต็มที่ (เกียรติวรรณอมมาตยกุล, 2536: 57)

โลเวนเฟลด์และบริทเทน (Lowenfeld&Brittain, 1987อ้างถึงใน วารุณี นวลจันทร์, 2539: 2) พบว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะมีสูงมากตั้งแต่อายุ 4 ขวบขึ้นไปเด็กในวัยนี้จะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็น และจินตนาการ แต่เมื่ออย่างเข้าอายุ 8-9 ขวบพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะลดต่ำลง และจะลดต่ำลงอีกช่วงหนึ่ง ประมาณอายุ 13-14ปี ซึ่งหากเด็กได้รับการพัฒนาตั้งแต่ในระยะแรกๆ จะทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์และได้มีการพัฒนาเป็นอย่างดี คุณภาพของเด็กก็จะดีในอนาคตจากการศึกษาและข้อค้นพบทางการแพทย์ พบว่า ในช่วงแรกของชีวิตจนถึงวัย 6ปี เป็นระยะที่เซลล์สมองเจริญสูงสุด โดยเฉพาะสมองของเด็กวัย 3 ปี เจริญเติบโตเป็นร้อยละ 80 ของสมองผู้ใหญ่ (UNESCO, 1983: 2 อ้างถึงใน วารุณี นวลจันทร์, 2539: 2) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กตั้งแต่เยาว์วัยเท่าใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงวัยก่อนเรียน หรือช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง (Torrance, 1965 อ้างถึงใน อารี พันธมณี, 2537: 6) จึงควรมีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก โดยให้มีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่วัยเด็กและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (วารภรณ์ รักวิชัย, 2535: 160-161)

สำหรับชั้นเรียนปฐมวัย ปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับชั้นปฐมวัยได้มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นประจำเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้พัฒนาความพร้อมทางการเรียนในหลายด้าน เช่น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์คิดจินตนาการ คิดหาเหตุผลส่งเสริมความพร้อมทางด้านกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่และประสาทต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน พัฒนาลักษณะนิสัยทางสังคม ส่งเสริมกระตุ้นให้กล้าแสดงออกทางภาษา แสดงออกทาง

ความรู้สึกรู้สึกของตนเอง รู้ถึงความสามารถของตนและกลุ่มเพื่อนที่สำคัญเด็กช่วง4-6 ขวบปีจะมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์สูงสุด ครูจึงควรถือโอกาสพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอย่างเต็มที่และตามลำดับพัฒนาการ (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2541: 143)

การวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพราะทำให้เด็กเกิดจินตนาการ ยั่ว และท้าทายให้อยากลองทำให้เสร็จเป็นรูปเป็นร่างด้วยความคิดที่เป็นอิสระและด้วยความพอใจของตน นอกจากนั้นยังส่งเสริมความคิดแปลกใหม่ ไม่ซ้ำกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สงวนศรี ตรีเทพ ประติมา (2556) เด็กแต่ละคนจะวาดภาพตามความคิดของตน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการกล้าคิดและยอมรับความแตกต่างของตนจากเพื่อนคนอื่น สร้างเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิดในสิ่งที่แปลกๆ อันจะนำไปสู่การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่อไป (อารี พันธมณี, 2545: 45)

จากการที่ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของกิจกรรมการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์และได้ทดลองใช้กับเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียน อ.ส.ลิงค์ (ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) พบว่าเด็กส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และสามารถทำกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ แต่มีนักเรียนบางคนไม่สามารถทำกิจกรรมนี้ได้ บางคนให้เพื่อนวาดต่อเติมให้ บางคนนั่งเฉยๆ บางคนนำแบบฝึกมาหาครูแล้วบอกว่าทำไม่เป็น จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าหลังการใช้กิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ เด็กปฐมวัยจะมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นหรือไม่และมากน้อยเพียงไร เพื่อนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์

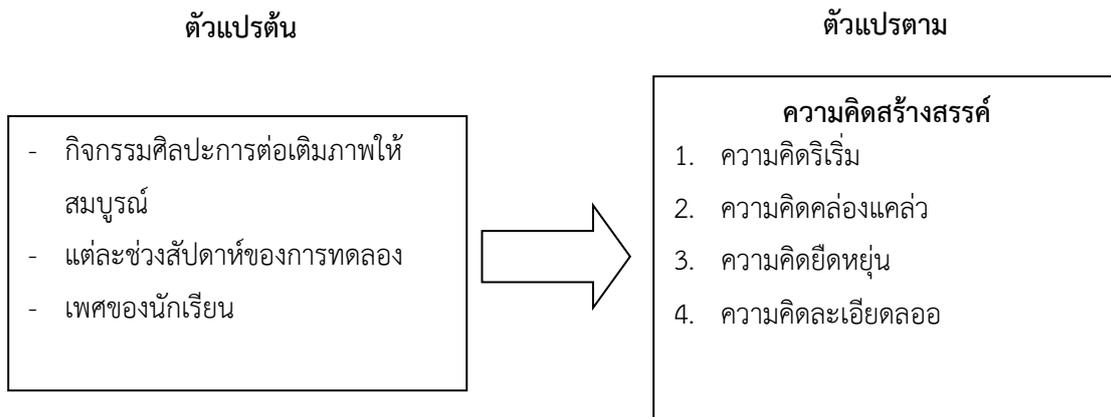
1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังการทำกิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ในแต่ละช่วงสัปดาห์ตลอดการทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ระหว่างเพศชายและเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์

สมมุติฐานการวิจัย

1. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์จะมีการพัฒนามากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการวาดต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ในแต่ละช่วงสัปดาห์ตลอดการทดลองจะมีการพัฒนาในทิศทางที่สูงขึ้น
3. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 เพศหญิงจะมีการพัฒนามากกว่าของเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียน อ.ส. ลิงค์ฯ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ของ อารี พันธุ์ณี (2545: 45) ซึ่งเชื่อว่าสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้ตามทฤษฎีของ กิลฟอร์ด(Guilford, 1969 อ้างถึงใน อารี พันธุ์ณี,2545: 45) ดังในกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวที่มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (A Randomized Sample Pretest – posttest Design) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ,2536).ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือ นักเรียนอายุ 5-6 ปี จำนวน 15 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 10 คน และเพศหญิง 5 คนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียน อ.ส. ลิงค์ (ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนอายุ 5-6 ปี จำนวน 15 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 10 คน และเพศหญิง 5 คนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียนอ.ส.ลิงค์ (ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) อำเภอแก่งกระจาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท ได้แก่

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ สำหรับเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 24แผน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 16ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดลองดังนี้

1. ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 1 คน ทำการประเมินความคิดสร้างสรรค์ก่อนการทดลอง (Pre-test) ของกลุ่มตัวอย่างโดยให้ทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพ 2 กิจกรรมในช่วงเวลาการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในเวลาเรียนปกติ

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 คาบๆ ละ 20 นาที ระหว่าง เวลา 11.00 – 11.20 น. ตามตารางการจัดกิจกรรม

3. ทุกปลายสัปดาห์และสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยคนเดิมทำการประเมินกลุ่มตัวอย่าง (Post-test) โดยใช้กิจกรรมและแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ชุดเดิม

4. นำคะแนนที่ได้จากการประเมิน ก่อนทดลองทุกปลายสัปดาห์และหลังทดลองของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยไปหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำไปทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยวิธีการทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความแม่นยำ (Validity) ของแผนการจัดกิจกรรมและแบบสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมและหัวข้อของแบบสังเกตพฤติกรรมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence - IOC)

2. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient)

3. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลองและหลังการทดลองตามสูตร

4. วิเคราะห์หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สูตร t-test แบบ Dependent Sample

6. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กราฟเส้นแสดงระดับคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์การตัดสิน

7. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยเพศชายและหญิง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) ซึ่งกำหนดให้ผลการสังเกตก่อนการทดลองเป็นตัวแปรปรวนร่วม (Covariates)

สรุปผลการวิจัย

1. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออ หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมมีการพัฒนาจากระดับต่ำ สู่ระดับปานกลางตลอดการทดลองเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความยืดหยุ่นพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความละเอียดลออ และด้านความคิดริเริ่ม ตามลำดับ

3. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมของเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นราย

ด้านพบว่า เพศหญิงมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลจะเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2 ข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สมมติฐานข้อที่ 1 ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์จะมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออ หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ที่ผู้วิจัยได้จัดขึ้นนั้นสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ได้ เนื่องจากกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ที่ผู้วิจัยจัดขึ้นได้ยึดตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งเน้นให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คล่องแคล่ว ยืดหยุ่น และละเอียดลออ โดยการใช้สิ่งเร้าตั้งแต่เส้น รูปทรงต่าง ๆ จากง่ายไปยากและภาพที่ไม่สมบูรณ์ เพื่อเปิดกว้างให้เด็กได้ใช้จินตนาการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการสำรวจ ทดลองและค้นพบรวมตลอดถึงการแสดงออกซึ่งความคิด ความรู้และประสบการณ์ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการต่อเติมสิ่งเร้านั้นให้เป็นภาพที่สมบูรณ์แปลกใหม่ ยืดหยุ่น คล่องแคล่ว และละเอียดลออ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด (Guilford, 1967 อ้างถึงใน วศินีอิศรเสนา ณ อยุธยา, 2545: 19-24) กิจกรรมเหล่านี้จึงทำให้เด็กมีความสุขขณะทำงานศิลปะ มีความคิดฉับไวในการรับรู้ปัญหาและสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดใหม่ ๆ ได้ง่าย และสามารถปรับปรุงแก้ไขความคิด และยังสามารถสอดคล้องกับแนวคิดของฟิชเชอร์ (Fisher, 1992 อ้างถึงใน นภเนตร ธรรมบวร: 2549: 204) ที่กล่าวว่า พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กถือเป็นพัฒนาการ ด้านกระบวนการคิด ทั้งนี้เพราะศิลปะเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกซึ่งความคิด และความรู้สึกของตนที่มีต่อโลกรอบตัวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฟมศรี ซูวีเชียร (2549:70) ที่ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมศิลปะการวาดภาพต่อเติมจากภาพพิมพ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะการวาดภาพต่อเติมจากภาพพิมพ์ มีพัฒนาการด้านการเขียนก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมศิลปะการวาดภาพต่อเติมจากภาพพิมพ์ในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างจาก การควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับวารุณี นวลจันทร์ (2539: 84) ที่พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมต่อเติมผลงานมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับวลิญา ปรีชากุล (2550: บทคัดย่อ) ที่พบว่าหลังการทดลองทำกิจกรรมศิลปะวาดภาพ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทั้งโดยรวมและรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. สมมติฐานข้อที่ 2 ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 หลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ในแต่ละช่วงสัปดาห์ตลอดการทดลองจะมีการพัฒนาในทิศทางที่สูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดการทดลองด้านความยืดหยุ่นมีการพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความละเอียดลออ และด้านความคิดริเริ่ม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความคิดยืดหยุ่นเป็นความคิดพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

คือ การคิดได้หลายหมวดหมู่ หลายประเภท ตลอดจนสามารถเตรียมทางเลือกไว้หลาย ๆ ทาง ความคิดยืดหยุ่น จึงเป็นความคิดเสริมคุณภาพให้ดีขึ้น ความคล่องแคล่วมักเป็นผลที่มาจากความยืดหยุ่นกิจกรรมใหม่ๆ ที่ครูนำมาให้ และบรรยากาศที่ดีขณะทำกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่ความละเอียดลออด้วย ส่วนความคิดริเริ่มเป็น ลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นความคิดที่แปลกแตกต่างจากความคิดเดิมและอาจไม่เคยมีใครนึกหรือคิดถึงมาก่อน ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยลักษณะของการกล้าคิด กล้าลอง เพื่อทดสอบความคิดของตน บ่อยครั้งที่ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยความคิดจินตนาการหรือที่เรียกว่า จินตนาการประยุกต์ คือ ไม่ใช่เพียงคิดอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องคิดสร้างและหาทางทำให้เกิดผลงาน (Guilford, 1969 อ้างถึงใน อารี พันธุ์ณี, 2546) แต่จากผลการวิจัยความคิดในด้านนี้ของเด็ก จึงมีการพัฒนาน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียน อ.ฮ. ลิงค์ฯ เป็นโรงเรียนวิถีสอน ซึ่งเด็กนักเรียนจะมีกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ และกิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้ เช่น การสวดมนต์หน้าเสาธงทุกเช้า การทำบุญตักบาตรที่วัดทุกวันพระ กิจกรรมออกกำลังกายหน้าเสาธง ฯลฯ จึงทำให้การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมที่ครูจัดให้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นและลดลงในบางสัปดาห์ เนื่องจากคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของเด็กขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในแต่ละสัปดาห์ บางสัปดาห์เด็กอาจต้องทำกิจกรรมอื่น ๆ ด้วยจึงทำให้เด็กอาจรู้สึกเหนื่อยในการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ ดังนั้นครูจึงควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุชวิทซ์(Buchwitz, 1981 อ้างถึงใน อารี พันธุ์ณี, 2546) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กจะพัฒนาขึ้นได้ นั้นจำเป็นต้องให้เด็กมีบรรยากาศที่ถูกต้องในโรงเรียน กล่าวคือ ครูต้องใจกว้างและจริงใจต่อเด็ก เพื่อเด็กจะได้เป็นตัวของตัวเองและกล้าแสดงออก ต้องมีการยืดหยุ่นได้ในเรื่องกฎระเบียบต่าง ๆ บ้าง มิให้เคร่งครัดไปหมดทุกเรื่อง ครูต้องเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้บรรยากาศเหมาะสมต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและยังสอดคล้องกับแนวคิดของบริทเทน(Brittain, 1979: 28-40 อ้างถึงใน เพียงจิต ด่านประดิษฐ์, 2549: 161) ที่กล่าวถึง พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัยที่มีความแตกต่างกัน บางครั้งเมื่อเด็กก้าวผ่านขั้นพัฒนาการขั้นใดไปแล้ว เด็กอาจจะมีพัฒนาการย้อนกลับมาขั้นเดิมได้ เช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ครูและผู้ปกครองควรระมัดระวังและพยายามเข้าใจเด็ก ไม่ควรสรุปขั้นพัฒนาการของเด็กโดยขาดความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของเด็ก และดูจากตัวอย่างผลงานเพียงขั้นเดียวอย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ก็ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์รักษ์ เจริญผล(2547) ที่ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่อเติมด้วยลายเส้น ผลการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์จำแนกรายด้านของเด็กปฐมวัยหลังจากจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่อเติมด้วยลายเส้นในระยะเวลา 8 สัปดาห์ มีระดับคะแนนเพิ่มขึ้นเกือบทุกด้านโดยเฉพาะด้านการต่อเติมและด้านความสมบูรณ์และสอดคล้องกับ เพิ่มศรี ชูวิเชียร(2549) ที่พบเช่นเดียวกันว่า กลุ่มทดลองมีการพัฒนาด้านการเขียนหลังการจัดกิจกรรมศิลปะการวาดภาพต่อเติมจากภาพพิมพ์แต่ละช่วงสัปดาห์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. สมมติฐานข้อที่ 3 ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 เพศหญิงจะมีการพัฒนามากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 โดยรวมของเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์มีการพัฒนามากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพศหญิงมีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความยืดหยุ่น และด้านความละเอียดลออมีมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วลัยภรณ์ สิงห์น้อย (2556) ที่พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมเกี่ยวกับเชาว์อารมณ์

ด้านการมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ตนเองและด้านการควบคุม จัดการอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสมสูงกว่าเพศชาย ซึ่งแสดงว่าเด็กเพศหญิงสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเทอร์แมนและไทเลอร์ (Terman and Tyler, 1954 อ้างถึงใน สุชา จันทรเฒ, 2544) ที่ศึกษาพบว่าผู้หญิงมีความสามารถด้านภาษา การเขียน และศิลปะมากกว่าผู้ชายและยังสอดคล้องกับแนวคิดของแม็คโคบีและแจ๊คคลิน (Macaoby and Jacklin, 1974 อ้างถึงใน นนทร ธรรมบวร, 2549) ซึ่งพบว่า เด็กผู้หญิงอายุแรกเกิดจนถึงเจ็ดขวบจะมีพัฒนาการทางด้านภาษาที่ดีกว่าเด็กผู้ชาย จะสังเกตเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้วเด็กเพศหญิงจะพูดได้เร็วกว่า และพูดเก่งกว่าเด็กเพศชาย ซึ่งนั่นเป็นเพราะสมองซีกซ้ายของเด็กผู้หญิงจะเติบโตเร็วกว่าของเด็กผู้ชาย ทำให้มีจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งช่วงวัยที่จะเห็นความแตกต่างนี้ได้ชัดเจนก็น่าจะเป็นช่วงที่เด็กทั้งสองเพศ อายุประมาณ 4 ขวบ เด็กผู้หญิงจะควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ดีกว่า มีเหตุผลมากกว่าพูดเก่งและรู้เรื่องกว่า แต่ก็อาจจำทิศทาง หรือกระแยะไม่ได้ดีเท่าเด็กผู้ชาย และเซลล์ในสมองของเด็กผู้หญิงก็ยังเติบโตรวดเร็วกว่าของเด็กผู้ชายอีกด้วยและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วลีญา ปรีชากุล (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่องการใช้กิจกรรมศิลปะวาดภาพเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 เพศชายและเพศหญิงหลังการใช้กิจกรรมศิลปะวาดภาพเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศชาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ให้สำหรับเด็กปฐมวัย ครูต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เหมาะสมต่อการทำกิจกรรม โดยคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมของเด็กเพื่อให้เด็กได้เป็นตัวของตัวเองและกล้าแสดงออก มีการยืดหยุ่นได้ในเรื่องกฎระเบียบต่าง ๆ ไม่เคร่งครัดมากเกินไป แสดงบุคลิกภาพของการเป็นมิตรกับเด็กให้เด็กเกิดความมั่นใจและแสดงออกอย่างเต็มที่
2. ครูผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์และควรนำกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้น
3. กิจกรรมที่นำมาจัดให้แก่เด็กควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของเด็ก ควรเป็นสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเด็ก เพื่อให้กิจกรรมที่จัดให้เด็กนั้นได้สร้างความคิดและจินตนาการ เพื่อจะสื่อความหมายออกมาได้อย่างสอดคล้องกัน
4. ควรพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ในลักษณะที่หลากหลาย ในทุกระดับชั้นของเด็กปฐมวัย เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนากิจกรรมศิลปะในลักษณะที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้หลากหลายมากขึ้น
2. ควรศึกษาเพื่อเปรียบเทียบกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ของเด็กปฐมวัยระหว่างการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์แบบกลุ่มและกิจกรรมสร้างสรรค์แบบปกติ
3. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติมภาพให้สมบูรณ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบและปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างเต็มศักยภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). **ความคิดสร้างสรรค์หลักการ : ทัศนศิลป์การเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล**. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- เกียรติวรรณอมตยกุล. (2536). **สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวนีโอฮิวแมนนิส**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2549). **การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549). **การประเมินผลการพัฒนาการเด็กปฐมวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา ประพฤติกิจ. (2539). **เอกสารประกอบการสอนวิชา 1075301. การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- _____. (2550). **คู่มือการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูปฐมวัย**. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เพิ่มศรี ชูวิเชียร. (2549). **พัฒนาด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยโดยใช้ศิลปะการวาดภาพต่อเติมจากภาพพิมพ์**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพียงจิต ด่านประดิษฐ์. (2549). **การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมการวาดรูปเป็นรายบุคคล**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวพา เดชคุปต์. (2527). **การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมบทความการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วารุณี นวลจันทร์. (2539). **เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์แบบต่อเติมผลงานกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรภรณ์ รักวิจัย. (2535). **การเลี้ยงดูอบรมเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.
- วลัญญา ปรีชากุล. (2550). **การใช้กิจกรรมศิลปะวาดภาพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาล**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วลัยภรณ์ สิงห์น้อย. 2556. "ผลการจัดกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มที่มีผลต่อการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2". วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน-ธันวาคม) : 9
- วศินี อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2545). **การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับจากการจัดประสบการณ์ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ตามแนวการสอนแบบไฮ/สโคป ของนักเรียนชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนสาธิตมศว. ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)**. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม).
- สงวนศรี ตรีเทพประติมา. 2556 "วาดเส้นร่วมสมัยคืออะไร" .วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปี6 ฉบับที่ 4 (เดือนมกราคม-มิถุนายน):128
- อารี รังสินันท์. (2526). **เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์. ในความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยในระดับชั้นอนุบาล - ป. 4**. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536) **.เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.ร